

Η Διδαχή των Δώδεκα Αποστόλων ως πηγή για το πολίτευμα της Εκκλησίας

[Ορθοδοξία](#) / [Εκκλησιαστική Ιστορία](#)

[Βασίλειος Δ. Τζέρπος, Δρ. Θεολογίας Παν/μίου Αθηνών](#)

Η *Διδαχή*, μολονότι δεν είναι ένα κείμενο ιδιαίτερης φιλολογικής η θεολογικής αξίας[1], αποτελεί εντούτοις μία ιδιαίτερα σημαντική πηγή και μαρτυρία για το πολίτευμα της αρχέγονης Εκκλησίας. Ουσιαστικά πρόκειται για ένα σύντομο πρακτικό οδηγό για τις νέες χριστιανικές κοινότητες[2], στο δεύτερο μέρος του οποίου, μεταξύ άλλων, γίνεται λόγος και «περί ... των αποστόλων και των προφητών»[3]. Η σημασία των εκεί παρεχομένων, σχετικών με το ζήτημα του εκκλησιαστικού πολιτεύματος, πληροφοριών, καθίσταται μεγάλη, καθ' όσον η *Διδαχή* αποτελεί κείμενο του 90-110 μ.Χ., διασώζοντας όμως και πληροφορίες, ειδικά για θέματα εκκλησιαστικής ευταξίας, προγενέστερης περιόδου (περί το 60-70 μ.Χ.)[4].

Το κείμενο της *Διδαχής* μας πληροφορεί για το γεγονός της παρουσίας ψευδοπροφητών, που ταλανίζουν την Εκκλησία, καθώς και για τα κριτήρια διάκρισής τους από τους αληθινούς προφήτες[5]. Για αυτούς τους προφήτες, αλλά και για άλλους αξιωματούχους της Εκκλησίας το κείμενο της *Διδαχής* μας παρέχει τις εξής σημαντικές πληροφορίες:

«Τοῖς δὲ προφήταις ἐπιτρέπετε εὐχαριστεῖν ὅσα θέλουσιν[6]... Περὶ δὲ τῶν ἀποστόλων καὶ προφητῶν κατὰ τὸ δόγμα τοῦ Εὐαγγελίου· πᾶς δὲ ἀπόστολος ἐρχόμενος πρὸς ὑμᾶς δεχθήτω ὡς κύριος· οὐ μενεῖ δέ, εἰμὴ ἡμέραν μίαν· ἐὰν δὲ ἦ χρεία, καὶ τὴν ἄλλην· τρεῖς δὲ ἐὰν μείνη ψευδοπροφήτης. Ἐξερχόμενος δὲ ὁ ἀπόστολος, μηδὲν λαμβανέτω, εἰ μὴ ἄρτον, ἕως οὗ αὐλισθῆ· ἐὰν δὲ ἀργύριον αἰτῆ, ψευδοπροφήτης ἐστὶ. Καὶ πάντα προφήτην λαλοῦντα ἐν πνεύματι οὐ πειράσετε οὐδὲ διακρινεῖτε· πᾶσα γὰρ ἁμαρτία ἀφεθήσεται. Οὐ πᾶς δὲ λαλῶν ἐν πνεύματι

προφήτης ἐστίν, ἀλλ' ἐὰν ἔχη τοὺς τρόπους κυρίου. Ἀπὸ οὖν τῶν τρόπων γνωσθήσεται ὁ ψευδοπροφήτης καὶ ὁ προφήτης. Καὶ πᾶς προφήτης ὀρίζων τράπεζαν ἐν πνεύματι, οὐ φάγεται ἀπ' αὐτῆς, εἰ δὲ μήγε, ψευδοπροφήτης ἐστί. Πᾶς δὲ προφήτης διδάσκων τὴν ἀλήθειαν, εἰ ἂν διδάσκει οὐ ποιεῖ, ψευδοπροφήτης ἐστί, πᾶς δὲ προφήτης δεδοκιμασμένος ἀληθινός, ποιῶν εἰς μυστήριον κοσμικὸν ἐκκλησίας, μὴ διδάσκων δὲ ποιεῖν ὅσα αὐτὸς ποιεῖ, οὐ κριθήσεται ἐφ' ὑμῶν· μετὰ Θεοῦ γὰρ ἔχει τὴν κρίσιν· ὡσαύτως γὰρ ἐποίησαν καὶ οἱ ἀρχαῖοι προφήται[7] ... Πᾶς δὲ προφήτης ἀληθινός, θέλων καθῆσθαι πρὸς ὑμᾶς, «ἄξιός ἐστι τῆς τροφῆς αὐτοῦ»... Πᾶσαν οὖν ἀπαρχὴν γεννημάτων ληνοῦ καὶ ἄλωνος, βοῶν τε καὶ προβάτων λαβὼν δώσεις τὴν ἀπαρχὴν τοῖς προφήταις· αὐτοὶ γὰρ εἰσιν οἱ ἀρχιερεῖς ὑμῶν· ἐὰν δὲ μὴ ἔχητε προφήτην, δότε τοῖς πτωχοῖς· ὡσαύτως κεράμιον οἴνου ἢ ἐλαίου ἀνοίξας τὴν ἀπαρχὴν, λαβὼν δὸς τοῖς προφήταις[8] ... Χειροτονήσατε οὖν ἑαυτοῖς ἐπισκόπους καὶ διακόνους ἀξίους τοῦ κυρίου, ἄνδρας πραεῖς καὶ ἀφιλαργύρους καὶ ἀληθεῖς καὶ δεδοκιμασμένους· ὑμῖν γὰρ λειτουργοῦσι καὶ αὐτοὶ τὴν λειτουργίαν τῶν προφητῶν καὶ διδασκάλων. Μὴ οὖν ὑπερίδητε αὐτοὺς· αὐτοὶ γὰρ εἰσιν οἱ τετιμημένοι ὑμῶν μετὰ τῶν προφητῶν καὶ διδασκάλων...[9]«.

Το κείμενο της Διδαχῆς εἶναι σαφές. Ξεκινώντας ἀπὸ τοὺς προφήτες, εἶναι ευδιάκριτη στο κείμενο ἡ μεγάλη σημασία της θέσης τους μέσα στην Εκκλησία. Πρόκειται ἀδιαμφισβήτητα γιὰ περιοδεύοντα στελέχη της Εκκλησίας[10], των οποίων τὸ κύρος εἶναι τεράστιο καὶ τοὺς καθιστᾷ ικανοὺς νὰ εγκαθίστανται «ὡς Κυριος»[11] σε κάποια τοπικὴ ἐκκλησία[12]. Τὸ ἔργο τοῦ προφήτη εἶναι μόνιμο μέσα στην Εκκλησία καὶ δεν θὰ πρέπει νὰ ταυτίζεται με τὸ ἐλεύθερο προφητικὸ χάρισμα[13]. Τὸ ἔργο αὐτὸ χαρακτηρίζεται γενικῶς ἀπὸ τὸν συγγραφέα της Διδαχῆς ὡς «τρόποι Κυρίου»[14] καὶ θὰ πρέπει νὰ συνίσταται ἀφ' ἐνός στην διδασκαλία, ἀφ' ἐτέρου στην τέλεση τοῦ μυστηρίου της Θ. Ευχαριστίας, ἡ ὁποία μπορεῖ νὰ τελεστεῖ ἀπὸ τὸν προφήτη σε κάποια τοπικὴ ἐκκλησία ἐλεύθερα[15]. Δεν εἶναι τυχαίον ἄλλωστε τὸ γεγονός ὅτι ὁ προφήτης εγκαθιστάμενος σε κάποια τοπικὴ ἐκκλησία καθίσταται ἀρχιερεὺς της[16], ολοκληρώνοντας ἔτσι, καὶ ὄχι καταργώντας, τὸ τοπικὸ ἱερατεῖο[17].

Ἰδιαίτερη μνεῖα θὰ πρέπει νὰ γίνῃ στο χαρακτηρισμὸ των προφητῶν ἀπὸ τὸν συγγραφέα της Διδαχῆς ὡς ἀποστόλων. Ἡ συσχέτιση των δύο αὐτῶν ὄρων θὰ παρέπεμπε φυσιολογικά στους 12 μαθητῆς τοῦ Κυρίου. Ἐπειδὴ ὅμως βρισκόμαστε ἤδη στην α' μεταποστολικὴ γενεά (ἡ Διδαχὴ, ὅπως προαναφέραμε, εἶναι ἔργο τοῦ 90-110 μ.Χ.) μία τέτοια ταύτιση θὰ ἦταν ἀστοχη. Ἀν ὅμως συσχετίσουμε τοὺς δύο αὐτοὺς ὄρους με τις πληροφορίες των Πράξεων, τότε θὰ μπορούσαμε νὰ πούμε πως ὡς προφῆτες καὶ στην Διδαχὴ δηλώνονται οἱ διάδοχοι, οἱ μαθητῆς καὶ συνεργάτες των 12 μαθητῶν-ἀποστόλων τοῦ Κυρίου, οἱ ὁποῖοι περιοδεύοντες

συνεχίζουν το ιεραποστολικό τους έργο και εξ αυτού ακριβώς του γεγονότος αντλούν το κύρος τους και την τιμή από την κάθε τοπική εκκλησιαστική κοινότητα[18].

Το κύρος του προφήτου γίνεται ιδιαίτερα αισθητό κυρίως με τον χαρακτηρισμό του ως *αρχιερέως*[19]. Στην τέλεση της Ευχαριστίας ο προφήτης πλαισιώνεται από το τοπικό ιερατείο (*επίσκοποι-διάκονοι*)[20]. Όπως και με τον όρο «*απόστολος*», η ερμηνεία των λέξεων *επίσκοπος -διάκονος*, που εδώ βρίσκονται σε άμεση σχέση, δεν προϋποθέτει μία διαφορετική, από αυτή που έως τώρα γνωρίζουμε, δομή του τοπικού ιερατείου, αλλά αντιθέτως παραπέμπει στο παύλειο σχήμα «*επίσκοπος-διάκονος*» για τον χαρακτηρισμό του τοπικού ιερατείου. Οι *επίσκοποι -διάκονοι* «*λειτουργούσι και αυτοί την λειτουργίαν των προφητών...*», γεγονός που υποδηλώνει ξεκάθαρα την ισότιμη σχέση τους με τους προφήτες[21]. Η θέση τους στην τοπική εκκλησιαστική κοινότητα θα πρέπει να είναι ιδιαίτερα υψηλή και τιμητική, σύμφωνα και με την μαρτυρία του κειμένου: «*αυτοί γαρ εισιν οι τετιμημένοι υμών μετά των προφητών και διδασκάλων...*», αλλά σε σαφώς υποδεέστερη θέση έναντι των προφητών[22].

Συνοψίζοντας, θα πρέπει να πρέπει να πούμε πως η σπουδαιότητα των μαρτυριών της Διδαχής για το πολίτευμα της Εκκλησίας είναι τεράστια. Η Εκκλησία βρίσκεται κατά την περίοδο αυτή προς το τέλος της α' μεταποστολικής γενεάς (90-110 μ.Χ.). Οι ερευνητές τονίζουν ιδιαίτερος την μαρτυρία του κειμένου περί εγκαταστάσεως των προφητών, των διαδόχων δηλ. των αποστόλων, σε τοπικές κοινότητες. Μια τέτοια εγκατάσταση ενός προφήτη, τον καθιστούσε αυτομάτως *αρχιερέα* της τοπικής εκκλησίας. «*Επίσκοπος*» πλέον της κοινότητας ήταν ο εγκαθιστάμενος προφήτης, πλαισιωμένος από τους «*επισκόπους και διακόνους*» του τοπικού ιερατείου. Η εγκατάσταση όμως του προφήτου σε μία τοπική εκκλησία, του στερούσε αυτομάτως την δυνατότητα άμεσης επίβλεψης άλλων τοπικών εκκλησιών, γεγονός που θα είχε άμεσες συνέπειες στην δομή του ιερατείου αυτών των τοπικών εκκλησιών[23]. Τετοιες πληροφορίες δεν μας δίνει η Διδαχή.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

[1] ΣΤ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ, *Πατρολογία Α'*, Αθήνα 1991, σελ. 172.

[2] Οπ.π., σελ. 170-171. Α. LEMAIRE, *Les ministères...*, σελ. 139.

[3] XI, 7 (ΒΕΠΕΣ 2, 219, 4). Πρβλ. Α. LEMAIRE, οπ.π.

[4] ΣΤ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ, *Πατρολογία Α'*, σελ. 172

- [5] Όπ.π., σελ. 171.
- [6] ΔΙΔΑΧΗ, X 7 (ΒΕΠΕΣ 2, 218, 37-38).
- [7] ΔΙΔΑΧΗ, XI 3-12 (ΒΕΠΕΣ 2, 219, 4-20).
- [8] ΔΙΔΑΧΗ, XIII 1-6 (ΒΕΠΕΣ 2, 219, 32-39).
- [9] ΔΙΔΑΧΗ, XV 1- 2 (ΒΕΠΕΣ 2, 220, 10-14).
- [10] Β. ΦΕΙΔΑΣ, *Το πολίτευμα ...*, σελ. 139. Του ιδίου, *Εκκλησιαστική Ιστορία Α'*, σελ. 73.
- [11] ΔΙΔΑΧΗ, XI 3 (ΒΕΠΕΣ 2, 219, 4).
- [12] Πρβλ. Α. LEMAIRE, *Les ministères...*, σελ. 141.
- [13] Β. ΦΕΙΔΑΣ, όπ.π.
- [14] ΔΙΔΑΧΗ, XI 8 (ΒΕΠΕΣ 2,219, 13).
- [15] ΔΙΔΑΧΗ, X 7 (ΒΕΠΕΣ 2, 218, 37-38). XI, 10 (ΒΕΠΕΣ 2,219, 15-16). Πρβλ. Β. ΦΕΙΔΑΣ, *Το πολίτευμα ...*, σελ. 139-140. Του ιδίου, *Εκκλησιαστική Ιστορία Α'*, σελ. 74.
- [16] ΔΙΔΑΧΗ, XIII 5 (ΒΕΠΕΣ 2, 219, 36-37). Πρβλ. Χ. ΒΟΥΛΓΑΡΗΣ, *Το μυστήριο...*, σελ. 35, όπου ο καθηγητής εκτιμά ότι το γεγονός ότι οι προφήτες χαρακτηρίζονται ως «αρχιερείς», βεβαιώνει ότι έφεραν, ως διάδοχοι των αποστόλων, το πλήρωμα της ιερωσύνης.
- [17] Β. ΦΕΙΔΑΣ, *Το πολίτευμα...*, σελ. 140. Του ιδίου, *Εκκλησιαστική Ιστορία Α'*, σελ. 74.
- [18] Το λεξιλόγιο της Διδαχής παραπέμπει στο Πραξ. 14,4·14, που σύμφωνα με τους ερευνητές προέρχεται από το εν χρήσει λεξιλόγιο της χριστιανικής κοινότητας της Αντιόχειας, γεγονός που ενισχύει την αντιοχειανή η την Συριακή γενικώτερα προέλευση της Διδαχής. Πρβλ. Α. LEMAIRE, *Les ministères...*, σελ. 140 και 141. Χ. ΒΟΥΛΓΑΡΗΣ, *Το μυστήριο...*, σελ. 34-35.
- [19] Ο σεβασμός της κοινότητας απέναντι στον προφήτη διαφαίνεται επίσης και από τις προσφορές του πιστού λαού προς αυτόν [ΔΙΔΑΧΗ, XIII 3 και 6 (ΒΕΠΕΣ 2, 219, 32-39)].

[20] A. LEMAIRE, *Les ministères...*, σελ. 142.

[21] Γ. ΚΟΝΙΔΑΡΗΣ, *Γενική Εκκλησιαστική Ιστορία*, σελ. 142. Είναι εύλογη η παρατήρηση του ιδίου [Περί της φερομένης διαφοράς μορφών του εκκλησιαστικού πολιτεύματος (34-156 μ.Χ.), εν Πρακτικά της Ακαδημίας Αθηνών 32 (1957)], ότι ο συγγραφέας της *Διδαχής* προσπαθεί να δείξει ότι οι επίσκοποι - διάκονοι, ως μόνιμοι λειτουργοί, «λειτουργούσι την ίδιαν λειτουργίαν των προφητών και διδασκάλων, δυνάμενοι άρα είτε μόνοι είτε μετά των ανωτέρω να τελέσωσι την Θείαν Ευχαριστίαν» και ότι «ένεκα τούτου είναι τετιμημένοι». Ο λόγος για την προσπάθεια αυτή κρύβεται πίσω από τον φόβο του ότι οι χριστιανοί συνηθισμένοι «εις τους περιοδεύοντας χαρισματούχους ... θα παρέβλεπον (θα ψηφούσαν) τον θεσμόν των μονίμων λειτουργών και δεν θα εξέλεγον μονίμους λειτουργούς». Είναι επίσης άξια προσοχής και η θέση του Σ. Αγουρίδου (*Ο Χριστιανισμός...*, σελ. 38), όπου στον στίχο αυτό διαβλέπει ότι η τάξη των χαρισματούχων αρχίζει για διάφορους λόγους να εκλείπει, και ότι τα κενά λειτουργήματά τους συμπληρώνονται με τους «πρεσβυτέρους», τους «επισκόπους - διακόνους». Πρβλ. H.W. BEYER, *Επισκέπτομαι...*, σελ. 620.

[22] Β.ΦΕΙΔΑΣ, *Το πολίτευμα της Εκκλησίας...*, σελ. 140. Του ιδίου, *Εκκλησιαστική Ιστορία*, σελ. 74.

[23] Β.ΦΕΙΔΑΣ, *Το πολίτευμα της Εκκλησίας...*, σελ. 142. Του ιδίου, *Εκκλησιαστική Ιστορία*, σελ. 76-77.

<http://bit.ly/10itBpp>